

קוראים את תכנית הלימודים ודנים בה

- 1..... קוראים את תכנית הלימודים ודנים בה
- 1..... פתח דבר - מה בתכנית
- 2..... פרק א - החינוך הלשוני בבית הספר
- 3..... פרק ב - הסביבה הלימודית
- 3..... פרק ג - רכיבי החינוך הלשוני / פרק ד - הישגים נדרשים בחינוך לשוני
- 4..... מסלול: מן הלשון אל הטקסט ומן הטקסט אל הלשון

מוצעות להלן שאלות מנחות לקריאת תכנית הלימודים, כמו כן מוצעים נושאים לדין והפעלות במסגרת קריאת התכנית. כל אלה הם כלים שניתן להיעזר בהם בהקשרים שונים של למידת התכנית: סדנאות, השתלמויות, ישיבות מורים ופגישות של צוותים. ניתן להיעזר בכלי זה גם בקריאה של תכניות לימודים בתחומים שונים תוך התאמה לייחודו של כל תחום ותחום.

הכלי פותח בעקבות הצגת התכנית בכל הארץ, בעקבות פגישות וסדנאות עם מדריכים ורכזים ובעקבות קריאה מונחית של התכנית עם צוות המורים בבית הספר "בן-צבי" בנס ציונה שתוכננה, הועברה ותועדה על ידי יהודית מרום ורחל גרבר בשנת תשס"ד.

פתח דבר - מה בתכנית

משמעות ההקשר החברתי-התרבותי וההקשר האישי לקריאת תכנית הלימודים

- מה היחס של הקוראים לתחום הלשון העברית?
- מהי תפיסתם של הקוראים לגבי מקומה ותפקידה של העברית בחברה ובתרבות בארץ?
- האם הביוגרפיה האישית של הקוראים קשורה לתחום? באיזו דרך?
- הקוראים בוחרים משפט, מילה או ביטוי שמעוררים הזדהות (אישית, לאומית...), ומשיבים על השאלות שהוצגו.

הרלוונטיות של תכנית הלימודים לקוראים ולעבודתם

- מי הנמענים?
- מהי הרלוונטיות של התכנית לעבודתו של הקורא?
- כיצד קשורה פסקה זו לנעשה ב"שטח"?

- מחפשים את ההיגד הרלוונטי לכל קורא כנמען התכנית.

נושאים וסוגיות מרכזיים בתכנית

- מהי הרלוונטיות של הנושאים המוצגים בתכנית לעבודת הקוראים בבית הספר?
- מה דעתם של הקוראים על התפיסות העקרוניות המוצגות בקטע?
- מהו תפקידה של תכנית לימודים על פי המתואר בקטע?
- הקוראים בודקים את הנושאים שבהם עוסקת התכנית במקומות האלה:
 - תוכן עניינים בחוברת (ע' 5)
 - פתח דבר בחוברת (ע' 6) ובאתר
 - מבנה התכנית בחוברת (ע' 8) ובאתר – קטגוריה: חינוך לשוני, תת-קטגוריה: פריסת התכנית / תרשים

פרק א - החינוך הלשוני בבית הספר

מבוא - הרלוונטיות של ההצהרות שבמבוא לעבודתם של המורים העוסקים בטיפוח החינוך הלשוני

- * מה משתמע מהמבוא לגבי תפקידם של כל המורים ואנשי הצוות בבית הספר בטיפוח החינוך הלשוני?

הנחות יסוד על אופי השפה ועל ההתפתחות הלשונית של ילדים

- מה ידוע לנו ומה לא ידוע לנו לגבי אופי השפה והתפתחות לשונית של ילדים?
- באלו מסגרות למדנו על אופי השפה וההתפתחות הלשונית של ילדים?
- מהם המושגים בהנחות היסוד הדורשים הבהרה?
- כיצד ניתן להיעזר במילון המונחים והמושגים שבאתר התכנית?
- כיצד ניתן להיעזר בביבליוגרפיה ובמאמרים שבאתר התכנית?
- הקוראים עורכים רשימות של המושגים והרעיונות המוכרים והלא מוכרים, המובנים והלא מובנים.
- הקוראים נעזרים במילון המושגים והמונחים שבאתר התכנית למטרות למידה.
- הקוראים עורכים שתי רשימות: רשימה של היגדים שהם מסכימים אתם ורשימה של היגדים שהם מתנגדים להם, ודנים בהם.
- הקוראים מביאים דוגמאות להשתמעויות של ההיגדים מתוך העשייה הבית ספרית היומיומית.

הנחות יסוד על החינוך הלשוני בביה"ס

- מה הקשיים במימוש הנחות היסוד בבית הספר?
- מה מהמובא בהנחות היסוד כבר מתקיים בבית הספר?
- הקוראים מוזמנים לספר "סיפורים מחיי בית הספר" הנוגעים להנחות היסוד.

מטרות החינוך הלשוני

- מהם המונחים והמושגים המרכזיים בתחום המופיעים בסעיף המטרות?
- מה הן המטרות המושגות בבית הספר בשכיחות גבוהה יותר וכיצד הן מושגות?
- מהם המונחים והמושגים הדורשים הבהרה?
- כיצד נוכל להיעזר בביבליוגרפיה ובמאמרים שבאתר התכנית כדי ללמוד?

- הקוראים רושמים את המונחים המרכזיים (מילות מפתח להוראה, להבהרה) כגון: עברית תקנית, נסיבות הולמות, צרכים תקשורתיים, דוברים ילידיים, ערוץ התקשורת, הנמענים, מטרות התקשורת, מוסכמות הסוגה, קהילות שיח, קריאה מושכלת, הכרעות אוטונומיות, מודעות לשונית, ידע לשוני.
- הקוראים לומדים עליהם במסגרת שיח עמיתים, נעזרים בביבליוגרפיה ובקטגוריה "מושגים ומונחים" שבאתר התכנית.

פרק ב - הסביבה הלימודית

הסביבה הלימודית המיטבית ועקרונות ההפעלה

- מה חשיבותו של תיאור הסביבה ליישום התכנית?
- מה הרלוונטיות של הנאמר בפרק למורים, למדריכים ולמנהלים?

תפקיד המורים ואחריות התלמידים

- "פיתוח כישורי הכוונה עצמית בלמידה הופכים לגרעין מחייב כל מורה ולומד".
- אילו כישורים של הכוונה עצמית באים לידי ביטוי בסעיף זה?
- מומלץ לקרוא את המאמר שנכתב על ידי צופיה יועד: פיתוח כישורי הכוונה עצמית בלמידה כחלק ממטרות תכניות הלימודים החדשות.
- הקוראים מספרים "סיפורים מן החיים" המדגימים את תפקידו של המורה ואת מקומו של התלמיד.

תחומי הפעילות של החינוך הלשוני

- מהן ההשלכות של סעיף זה לגבי הנעשה בבית הספר בכלל, ובכיתה ובשעת העברית בפרט בזיקה לנאמר בתכנית עד כה?
- הקוראים מחפשים קשרים בין הנאמר בסעיף זה לבין מה שנאמר בסעיפים הקודמים.
- הקוראים מציעים דרכים להשיג את מטרות החינוך הלשוני בתחומי הפעילות השונים.

פרק ג - רכיבי החינוך הלשוני / פרק ד - הישגים נדרשים בחינוך לשוני

להלן הצעה למסלולי קריאה שמטרתם להמחיש ולהדגים את הקשר בין שלושת רכיבי החינוך הלשוני (עמ' 21):

- עולמות שיח, סוגות ותת-סוגות
- ידע לשוני: לשון ושיח
- קריאה, כתיבה, האזנה ודיבור

שימו לב: המסלולים המוצעים הם לא מערכי שיעור אלא הצעות לקריאה מודרכת בתכנית לעוסקים בחינוך לשוני. מטרת המסלולים להדגים כי החינוך הלשוני מצריך הוראה מהטקסט אל הלשון ומהלשון אל הטקסט בסיטואציות של קריאה, כתיבה, האזנה ודיבור.

מסלול: מן הלשון אל הטקסט ומן הטקסט אל הלשון

"להבנה אמתית של תופעות לשוניות נחוץ להיווכח בתפקידן בהקשרים טקסטואליים" (עמ' 17).

"להפקת טקסט ולהבנתו נחוץ ידע מובנה של יסודות השפה שבאמצעותו נבנית המשמעות" (עמ' 18).

- קראו את הסעיף שם פעולה בפרק "ידע לשוני". באיזה טקסטים רווח השימוש בשם הפעולה?
 - בדקו את איפיון הטקסט ידיעה עיתונאית ומצאו את השימוש בשמות הפעולה בסוג טקסט זה.
 - מכאן רצוי להתקדם במסלול הקריאה המוצע כשהובאו ידיעות עיתונאיות שיש בהן שמות פעולה.
 - מטרת הידיעה העיתונאית ליידע. קראו על טקסטים למטרות מידוע, תיאור והסבר.
 - כיצד משרת השימוש בשם הפעולה את מטרות הטקסט?
 - הידיעה העיתונאית שייכת לעולם השיח של תקשורת ההמונים. קראו כיצד מוגדר עולם שיח זה.
 - מצאו את הידיעה העיתונאית בטבלה המציגה את עולמות השיח, הסוגות ותת-הסוגות.
 - בפרק ד' מוצגים ההישגים הנדרשים בחינוך לשוני. בציוני הדרך של הישג 8 "הכרה והבנה של המערכת הלשונית – מבנים, תופעות ותהליכים בלשון" מצויין מה נדרש מהתלמידים לדעת באופן שיטתי בנושא שם הפעולה.
 - באיזו כיתה מצופה מתלמידים לרכוש ידע-על בנושא שם הפעולה?
 - כיצד מוגדר ידע זה בציון הדרך המתאים?
 - כיצד מתוארת העבודה על ידיעה עיתונאית בכיתה מבחינת תהליך, ההקשר וההדגשים?
 - קראו את הסעיף "לקראת פרשנות הטקסט ונקיטת עמדה כלפיו" בפרק קריאה, כתיבה, האזנה ודיבור. מהי הרלוונטיות של הנאמר בסעיף זה לגבי העיסוק בידיעה עיתונאית בכיתה?
- כפי שצוין, המסלול שהוצע ממחיש ומדגיש את העיסוק המשולב בשלושת רכיבי החינוך הלשוני בבית הספר.

לסיכום: מהן ההשלכות של מסלול הקריאה שהוצע לעיל על תהליך ההוראה והלמידה?